

V. РЕЦЕНЗІЇ

Юрчишин Василь Миколайович

д-р юрид. наук, доцент,
завідувач кафедри кримінальної юстиції
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету
«Одеська юридична академія»

РЕЦЕНЗІЯ

**на монографію Котюка Олександра Івановича за темою:
«Методологічні аспекти умов визначення та засобів
забезпечення правомірності слідчих дій».**

Демократизація суспільного життя та визнання на конституційному рівні засади верховенства права засвідчили перехід України від етатистської, зорієнтованої на пріоритет інтересів держав, до антропоцентристської ідеології, яка орієнтує на те, що в центрі соціальної дійсності повинна бути людина. Вказані зміни стали фактичною і юридичною підставою для вдосконалення як теоретичних, так і практичних аспектів правовідносин, й насамперед їхньої процесуальної регламентації та практичної організації, що у повній мірі стосується слідчих (розшукових) дій.

Зокрема, незважаючи на важливість цієї проблеми на сьогодні спірними залишаються підходи до розуміння самого поняття “слідчі (розшукові) дії”, їх видів і системи, мети і завдань, правових підстав їх проведення, а також оцінки їх ходу і

результатів тощо. Адже якщо раніше вони оцінювались насамперед на предмет їхньої відповідності вимогам закону, то зі зміною світоглядних засад правовідносин стала актуальною необхідність вироблення теоретичних та практичних підходів до умов визначення та засобів забезпечення їхньої відповідності вимогам засади верховенства права.

З урахуванням цього актуальність теми рецензованого монографічного дослідження асистента кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидата юридичних наук Котюка Олександра Івановича “Методологічні аспекти умов визначення та засобів забезпечення правомірності слідчих дій” є незаперечною.

Наукова новизна рецензованої роботи полягає в тому, що вона є комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних проблем, пов’язаних з використанням слідчих дій як засобів розв’язання завдань кримінального провадження, за результатами якого обґрунтовано низку нових теоретичних положень та висновків, які орієнтують на необхідність уточнення сучасного розуміння поняття та системи слідчих дій, їх мети і завдань, правових підстав їх проведення, а також умов визначення та засобів забезпечення їх правомірності.

Зокрема, заслуговують на увагу висновки автора щодо того, що:

1. Серед процесуальних дій умовно вирізняються й слідчі дії, метою яких є не тільки отримання фактичних даних щодо вчиненого кримінального правопорушення, як це вважається традиційно, а й розв’язання інших процесуальних завдань, що виникають в ході кримінального провадження.

2. Запропоноване законодавцем у КПК ототожнення слідчих і розшукових дій є хибним, оскільки вони відрізняються низкою істотних ознак.

3. Найважливішими ознаками слідчих дій є те, що вони: 1) передбачені та регламентовані нормами закону; 2) кожна з них базується на загальноновизнаних наукових методах пізнання, що сприяє можливості отримання з їх допомогою науково-

обґрунтованих фактичних даних, належній оцінці їх ходу та отриманих результатів, а також передбачає можливість їх повторного проведення з метою уточнення та перевірки наявних фактичних даних; 3) здійснюються у визначеній законом формі та згідно з визначеною ним процедурою; 4) з їх допомогою розв'язуються завдання, що виникають в ході досудового розслідування та судового розгляду факту та наслідків вчиненого кримінального правопорушення; 5) можуть здійснюватись лише уповноваженими на це особами та з участю визначених законом осіб; 6) для їх проведення повинні бути належні правові підстави; 7) їх хід та результати фіксуються у визначений законом спосіб; 8) забезпечуються можливістю застосування процесуального примусу; 9) можуть бути ініційовані як стороною обвинувачення так і стороною захисту; 10) передбачають можливість ознайомлення з їх результатами та їх оскарження тощо.

4. Слідчі дії спрямовані на: 1) визначення наявності належних підстав для початку і завершення кримінального провадження; 2) визначення процесуального статусу його учасників; 3) отримання, дослідження і перевірку фактичних даних та їх процесуальних джерел щодо вчиненого кримінального правопорушення; 4) отримання фактичних даних, необхідних для ухвалення процесуальних рішень; 5) застосування заходів процесуального примусу; 6) складання обвинувального акта; 7) забезпечення прав та законних інтересів учасників процесу; 8) створення передумов для розгляду справи по суті та ухвалення судового рішення; 9) обґрунтування підстав для закриття кримінального провадження; 10) запобігання вчиненню правопорушень тощо.

5. Правомірність слідчих дій фактично є однією із засад кримінального судочинства, який при оцінці їх ходу та результатів зобов'язує орієнтуватись на дотримання при їх проведенні не тільки вимог законодавства, що впливає з засади законності, а й на забезпечення прав та інтересів його учасників, що впливає з засади верховенства права.

6. Загальними умовами правомірності слідчих дій є:
а) наявність належних правових підстав їх проведення;
б) проведення їх лише уповноваженою на це особою, та з участю інших осіб, які не підлягають відводу; в) проведення їх у визначеній законом формі, з використанням при цьому визначених законом засобів та з дотриманням визначеної законом процедури; г) проведення їх з дотриманням як законодавства, так і загальноновизнаних прав, свобод та інтересів їх учасників; ґ) наявність можливості повторного їх проведення з метою перевірки отриманих фактичних даних; д) створення їх учасникам умов для вільного висловлення власної думки, щодо їх ходу та результатів, а також для їх оскарження.

7. Процесуальними умовами визначення та засобами забезпечення правомірності слідчих дій є наявність правових підстав їх проведення серед яких автор розрізняє фактичні та процесуальні підстави, а також поділяє їх на загальні та спеціальні.

8. Організаційними *засобами* забезпечення правомірності слідчих дій є діяльність визначених законом учасників кримінального провадження, які повинні діяти в межах своїх повноважень згідно з вимогами чинного законодавства та загальноновизнаних прав і свобод.

Заслугують на увагу пропозиції автора щодо уточнення засад кримінального провадження, визначення мети, завдань та правових підстав проведення окремих слідчих дій, а також вдосконалення правової регламентації їх організації і проведення.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що автором сформульовано та уточнено низку положень науки кримінально-процесуального права, які можуть бути основою для подальших розробок теоретичного і практичного характеру, а також сформульовано низку пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані автором висновки і пропозиції можуть бути

застосовані у практичній діяльності органів досудового розслідування і суду, у нормотворчій діяльності та в навчальному процесі юридичних навчальних закладів.

З огляду на викладене, результати аналізу змісту рецензованої праці дають підстави для висновку про її актуальність, наукову новизну, логічність побудови та обґрунтованість основних положень, висновків, пропозицій і рекомендацій. Монографія О. Котюка “Методологічні аспекти умов визначення та засобів забезпечення правомірності слідчих дій”, є гідним внеском у розвиток кримінально-процесуального права та може слугувати теоретичною основою для подальшого дослідження піднятих у ній проблем. Вона відповідає основним вимогам, що ставляться до такого виду робіт і може бути рекомендоване як для публікації, так і практичного використання.